

ДО ПРАВОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Розвиток інноваційної сфери – одна з передумов зростання економічного потенціалу будь-якої країни. Разом із тим специфіка функціонування цієї сфери потребує побудови ефективного механізму створення і впровадження інновацій, зокрема й договірної, оскільки договір як універсальна правова конструкція в умовах ринкової системи господарювання спроможна вирішувати проблеми як у сфері приватного, так і публічного права.

Інноваційна діяльність здійснюється за багатьма напрямками, включаючи проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції. І хоча в Господарському кодексі України (далі – ГК України) [1] врегулювання отримав лише договір на створення і передачу науково-технічної продукції (ст. 331), слід погодитися із тим, що інноваційна діяльність – це довгостроковий і у часі, і у просторі процес, а отже опосередкування його тільки однією договірною формою неефективно. Інноваційний процес – це послідовний ланцюг етапів, при завершенні яких нововведення трансформується від ідеї до конкретного продукту або технологічного процесу, а тому може і повинен бути впорядкований в рамках окремо взятих етапів різними цивільно-правовими договорами [2]. Саме цим можна пояснити те, що у статті 332 ГК України введено норму, згідно з якою відносини, що виникають у процесі здійснення інноваційної діяльності, регулюються не тільки цим кодексом, а й іншими законодавчими актами, а у частині, не врегульованій ним, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [3]. Тому до договорів, які опосередковують вищевказаний напрямок інноваційної

діяльності, слід віднести і договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, результат якого спрямований на створення науково-технічної продукції, хоча в доктрині господарського права до договорів інноваційного характеру відносять і інші договори, врегульовані на рівні ЦК України, а саме договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, ліцензійний договір та інші. Це пояснюється тим, що першоосною для створення інновацій визнається охороноздатний об'єкт права інтелектуальної власності – винахід, корисна модель, промисловий зразок тощо, правова охорона яких здійснюється шляхом надання особі, яка їх створила, особливого виключного права.

2. Слід погодитися із тим, що поняття «інноваційний договір» носить умовний характер, об'єднуючи в собі договори, які укладаються в процесі здійснення, регулювання та сприяння інноваційній діяльності. З урахуванням того, що основою для створення інновацій може виступати і «ноу-хау» як специфічний, нетрадиційний об'єкт права інтелектуальної власності, оскільки не можна виключити того, що в окремих випадках замовник, наприклад, за договором може бути не зацікавлений в оформленні отриманого результату як об'єкту права інтелектуальної власності, сподіваючись охороняти його в режимі «ноу-хау», вважаємо, що до договірної механізми опосередкування трансферу технологій слід включити і договір про передачу «ноу-хау»¹.

3. Зупинимось на порівнянні договору на створення і передачу науково-технічної продукції, загальні положення якого врегульовані на рівні ГК України, і договору на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, який знайшов своє врегулювання на рівні ЦК України. До характерних ознак цих договорів в доктрині традиційно відносять творчий характер робіт, які виконуються за ними, вони належать до групи договорів з виконання робіт, відносяться до алеаторних договорів, а за

---

¹ Докладно про це див.: [4].

правовою характеристикою можуть бути двосторонніми, консенсуальними і оплатними.

За договором на створення і передачу науково-технічної продукції одна сторона (виконавець) зобов'язується виконати зумовлені завданням другої сторони (замовника) науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (далі – НДДКР), а замовник зобов'язується прийняти виконані роботи (продукцію) і оплатити їх (ч. 1 ст. 331 ГК України). Відповідно до ч. 4 цієї ж статті договір може укладатися на виконання усього комплексу робіт від дослідження до впровадження у виробництво науково-технічної продукції, а також на її подальше технічне супроводження (обслуговування).

Науково-технічною продукцією є завершені науково-дослідні, проектні, конструкторські, технологічні роботи та послуги, створення дослідних зразків або партій виробів, необхідних для проведення НДДКР згідно з вимогами, погодженими із замовниками, що виконуються чи надаються суб'єктами господарювання (науково-дослідними, конструкторськими, проектно-конструкторськими і технологічними установами, організаціями, а також науково-дослідними і конструкторськими підрозділами підприємств, установ і організацій тощо).

За договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт (далі – договір на виконання НД або ДКТР) підрядник (виконавець) зобов'язується провести за завданням замовника наукові дослідження, розробити зразок нового виробу та конструкторську документацію на нього, нову технологію тощо, а замовник зобов'язується прийняти виконану роботу та оплатити її. Договір може охоплювати весь цикл проведення наукових досліджень, розроблення та виготовлення зразків або його окремі етапи (ст. 892 ЦК України).

Сторонами договору є виконавець та замовник, якими можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Як правило, виконавцями є науково-дослідні, конструкторські та технологічні організації, наукові центри, навчальні заклади, академічні наукові установи.

Предметом цього договору є результат виконаних науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, що може полягати в науковому дослідженні, зразку нового виробу та конструкторській документації на нього, новій технології тощо. Специфіка предмета договору полягає не лише в творчому характері результату, який мав досягти виконавець, а й у неможливості наперед визначити його конкретні параметри. Тому при укладенні цього договору сторони лише визначають загальні науково-технічні, економічні, екологічні та інші вимоги, яким повинен відповідати досягнутий ними результат.

Аналіз дефініцій досліджуваних договорів дає можливість погодитись із тим, що ці договори мають суттєву відмінність, пов'язану із тим, що якщо договір на виконання НД або ДКТР передбачає лише створення науково-технічної продукції, то договір на створення і передачу НДДКР може укладатися на виконання усього комплексу робіт від дослідження до впровадження у виробництво науково-технічної продукції, а також на її подальше технічне супроводження (обслуговування), а це не дає можливості їх ототожнювати.

Разом із тим аналіз Глави 34 ГК України «Правове регулювання інноваційної діяльності» у комплексі, дав можливість окремим правникам стверджувати, що законодавець надав договору на створення і передачу НДДКР універсального характеру, тобто передбачив можливість розповсюдження його положень на усі договірні відносини, які пов'язані зі створенням об'єктів інноваційної діяльності, незалежно від того, яким чином останні створюються, а це можливо як шляхом створення останніх при проведенні наукових досліджень і розробок, так і шляхом цілеспрямованої розробки, освоєння, випуску і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології тощо (ч. 2 ст. 327 ГК) [2].

Беззастережно із цим погодитися не можна. Хоча інноваційна діяльність і здійснюється не тільки за таким напрямом як проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих на створення об'єктів інтелектуальної власності,

науково-технічної продукції, а включає й розробку, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології; розробку і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища; технічне переозброєння, реконструкцію, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології, це ніяким чином не впливає на урізноманітнення тих договірних форм, які можуть опосередковувати довгостроковий і у часі, і у просторі інноваційний процес. Інша справа, що у зв'язку із тим, що йдеться саме про інноваційну діяльність, доцільно було б щоб поняття, які застосовуються у Законі України «Про інноваційну діяльність», знайшли своє відбиття і в главі 34 ГК України, яка присвячена саме проблемам правового регулювання інноваційної діяльності [5].

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20, № 21–22. Ст. 144 (із змінами).
2. Іванова К. Ю. Господарсько-правове регулювання договірних зобов'язань інноваційного характеру: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 20 с.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356 (із змінами).
4. Борисов І. В. До проблеми регламентації відносин в інноваційній сфері. *Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки*: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ). Київ, Інст. інтел. власн. НУ «Одеська юрид. акад.» 2013. С. 379–383.
5. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36 Ст. 266 (із змінами).